

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
(З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ БІНАРНИХ УРОКІВ
ІЗ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТDIDACTIC FEATURES OF IMPLEMENTATION OF BINARY LESSONS WITH
THE SUBJECT «ME IN THE WORLD» IN PRE-SCHOOL: PRACTICAL ASPECTS

У статті проаналізовано дидактичні особливості проведення вчителями початкових класів бінарних інтегрованих уроків у початкових класах із предмета «Я у світі». Наведено результати опитування вчителів початкових класів Волинської області щодо визначення ефективності та необхідності використання бінарних уроків із предмета «Я у світі». Визначено переваги таких бінарних інтегрованих уроків, що спрямовані на ефективність формування критичного мислення молодших школярів. Акцентовано на необхідності пошуку нових форм організації навчання молодших школярів.

Ключові слова: бінарний урок, інтегрований урок, методи навчання, початкова школа, прийоми навчання, форми навчання.

В статье анализируются дидактические особенности проведения учителями начальных классов бинарных интегрированных уроков в начальных классах по предмету «Я в мире». Приводятся результаты опроса учителей начальных классов Волынской области по определению эффективности и необходимости использования бинарных уроков по предмету «Я в мире». Определя-

ются преимущества бинарных интегрированных уроков по предмету «Я в мире», направленных на эффективность формирования критического мышления младших школьников. Акцентируется внимание на необходимости поиска новых форм организации обучения младших школьников.

Ключевые слова: бинарный урок, интегрированный урок, методы обучения, начальная школа, приемы обучения, формы обучения.

The article analyzes didactic peculiarities of conducting binary integrated lessons in elementary classes on the subject "Me in the world" by elementary school teachers. The results of the survey of primary school teachers in Volyn oblast concerning the determination of the effectiveness and necessity of using binary lessons from the subject "Me in the world" are presented. Are determined the advantages of such binary integrated lessons aimed at the effective formation of critical thinking of junior pupils. The emphasis is on the need to find new forms of training for junior pupils.

Key words: binary lesson, integrated lesson, teaching methods, elementary school, receptions of teaching, forms of training.

УДК 37.016:3:37.091.32:373.3(477)

Єрко Г.І.,

викладач-методист,
викладач кафедри суспільних
дисциплін

Луцький педагогічний коледж

Луцюк Ю.А.,

викладач кафедри суспільних
дисциплін
Луцький педагогічний коледж

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У 2018/2019 навчальному році заклади загальної середньої освіти переходять на новий Державний стандарт і новий зміст освіти. Одним з ефективних шляхів оновлення змісту й методів навчання в сучасній школі є інтеграція, яка передбачає, що навчання складається з різних навчальних предметів, що тісно поєднані між собою.

Актуальність проведення бінарних уроків зумовлена об'єктивними процесами в сучасній школі, зокрема потребою підвищення ефективності навчальних занять. Для цього використовують різноманітні засоби. На відміну від традиційного навчання, що подається здебільшого як монолог вчителя, інтегроване навчання відбувається у формі діалогу, коли всі спілкуються з усіма. Здебільшого міжпредметні зв'язки на бінарних уроках використовуються з метою раціоналізації процесу навчання, економії часу учнів для більш міцного закріплення знань із предметів, що вивчаються. Бінарний інтегрований урок є якісно відмінним способом структурування та засвоєння навчального матеріалу, що сприяє його системному викладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-педагогічної літератури переконує в тому, що критерії класифікації уроків мають безпосередній зв'язок з освітньою складовою частиною та слугують її показниками. Методику проведення бінарних інтегрованих занять досліджували О. Задоріна [1], В. Ковальчук [2], М. Ковальчук [3], О. Красик [4], О. Лисицька [5], Н. Островерхова [6], В. Рекуненко [7], О. Савченко [8] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Бінарні уроки дають змогу інтегрувати знання з різних галузей для вирішення однієї проблеми в процесі викладання предмета «Я у світі», що зумовлює їх актуальність та важливість для теоретичного вивчення й недостатній рівень розробленості щодо практичного використання.

Мета статті. Мета дослідження – проаналізувати та з'ясувати дидактичні особливості проведення бінарних інтегрованих уроків у початкових класах із предметом «Я у світі».

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах посилюються вимоги до якості освіти. Виконанню цього завдання сприяє вміння вчителів ефективно поєднувати оптимальні форми і методи навчання.

З метою визначення ефективності та необхідності використання бінарних уроків із предмета «Я у світі» в початковій школі було проведено опитування вчителів початкових класів м. Рожище та м. Луцька Волинської області. В основу опитування взято стаж роботи вчителів, зокрема: до 3 років – 6 осіб, від 3 до 10 років – 7 осіб, від 10 до 20 років – 3 особи, більше 20 років – 14 осіб. Загалом опитано 30 учителів початкових класів.

Формулюючи запитання «Як Ви ставитесь до бінарних занять у початковій школі з предмета «Я у світі»?», намагалися визначити, як вчителі початкових класів сприймають проведення таких бінарних уроків (див. рис. 1). Результати опитування можна сформулювати так: незалежно від педагогічного стажу, 56,5% вчителів ставляться до проведення такого типу занять у початковій школі позитивно, 36,3% вчителів сприймають бінарні заняття швидше позитивно, ніж негативно; наступні 3,6% – швидше негативно, ніж позитивно; ще 3,6% вчителів початкових класів важко відповісти на це запитання.

Ставлячи запитання «Чи маєте Ви досвід проведення бінарного заняття з предмета «Я у світі» у початковій школі?» мали на меті визначити, який досвід мають вчителі щодо проведення бінарних занять (див. рис. 2). Отримано такі результати: 43,3% вчителів початкових класів мають досвід проведення бінарних занять із предмета «Я у світі», а у 56,7% педагогів-початківців для проведення такого типу занять досвіду немає.

Щодо стажу роботи (див. рис. 3), то ситуація виглядає так: серед опитаних молодих учителів мають відповідний досвід лише 50%, решта 50% не мають. Учителі зі стажем роботи від 3 до 10 років проводили такі заняття (42,9%), а 57,1% – ні. Відповіді респондентів-початківців із педагогічним стажем від 10 до 20 років такі: 66,7% опитаних мають досвід проведення бінарних уроків із предмета «Я у світі», а 33,3% – ні. Учителі з педагогічним досвідом більше 20 років мають найменший досвід проведення такого виду заняття (лише 35,7%), а у 64,3% такий досвід відсутній. Відповіді констатують, що найбільш зацікавленими у проведенні різних видів занять є вчителі початкових класів, які лише здобувають педагогічний досвід, на відміну від педагогів із достатнім досвідом практичної діяльності.

Даючи відповіді на запитання «Яка з нижче запропонованих інтеграцій освітніх галузей, на Вашу думку, є найбільш ефективною, а яка – найменш ефективною під час проведення бінарного заняття з предмета «Я у світі» в початковій школі?», вчителі мали обрати один варіант відповіді за кожним рядком (див. табл. 1). Мета, яку ставили при формулюванні запропонованого запитання, полягала у визначенні більш ефективного поєднання змістових ліній заради

якісного проведення бінарного заняття з предмета «Я у світі».

66,7% вчителів початкових класів із досвідом роботи до 3 років та 85,7% вчителів із педагогічним стажем від 3 до 10 років вважають ефективним поєднання під час проведення бінарних уроків освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Природознавство». 100% опитаних вважають ефективним поєднанням освітніх галузей «Суспільствознавство» та «Здоров'я і фізична культура». Ці респонденти мають педагогічний стаж від 10 до 20 років. Серед учителів із досвідом роботи більше 20 років погляди розійшлися: 50% вважають ефек-

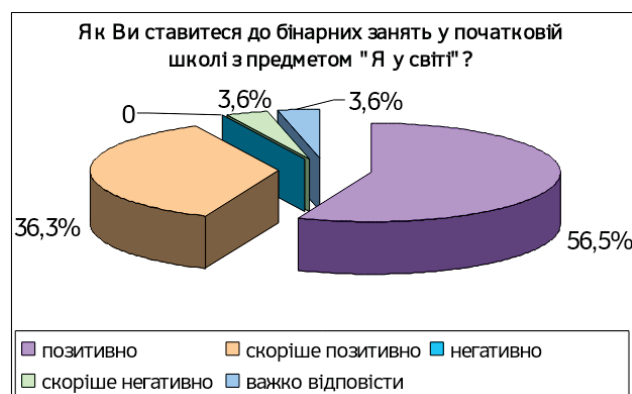

Рис. 1. Ставлення вчителів початкових класів до бінарних уроків із предмета «Я у світі»

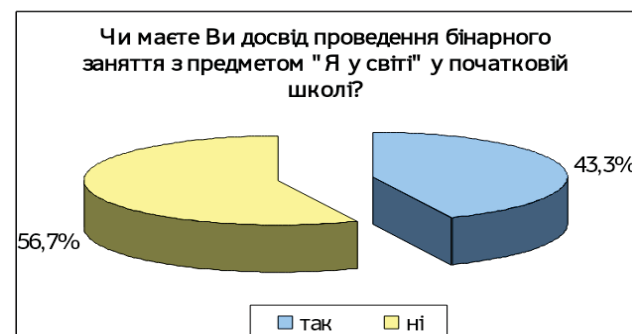

Рис. 2. Досвід проведення бінарних занять вчителями початкових класів із предмета «Я у світі»

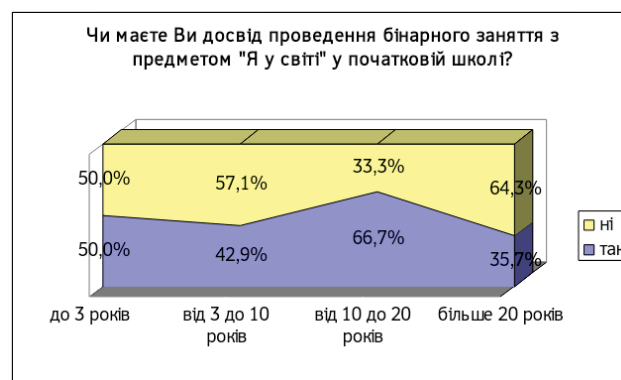

Рис. 3. Досвід проведення бінарних занять вчителями початкових класів із предмету «Я у світі» (за педагогічним стажем роботи)

тивним для проведення бінарного заняття поєднання освітньої галузі «Суспільствознавство» та освітньою галуззю «Мови і літератури», інші 50% – з освітньою галуззю «Здоров'я і фізична культура». Варто зазначити, що серед учителів початкових класів погляди різні і щодо неефективного поєднання освітньої галузі «Суспільствознавство» з такими освітніми галузями, як «Технології» (16,7% опитаних вчителів із педагогічним досвідом роботи більше 20 років) та «Мистецтво» (16,7% молодих вчителів, 14,3% з досвідом роботи від 3 до 10 років та 33% опитаних вчителів зі стажем роботи від 10 до 20 років).

З огляду на описане вище та на основі отриманих результатів можемо стверджувати, що вчителі початкових класів не однакові у своїх висловлюваннях щодо ефективності та неефективності поєднання предметів різних освітніх галузей, але водночас вони віддають перевагу традиційному поєднанню предмета «Я у світі» з «Природознавством». Це свідчить про певний досвід проведення інтегрованого курсу «Я і Україна», який вивчався раніше в початкових класах.

Запитання «Які методи навчання школярів є найбільш ефективними, на Вашу думку, для формування умінь та навичок під час проведення

бінарного заняття з предмета «Я у світі?»» спрямоване на визначення найбільш ефективних методів проведення бінарного уроку з предмета «Я у світі» (див. табл. 2). Із запропонованих індикаторів потрібно було обрати не більше 5 варіантів відповідей. Найбільш ефективними методами, на думку вчителів, незалежно від педагогічного стажу, є такі: «робота в парах, групах», «створення проєктів», «обговорення життєвих ситуацій», використання методу «мозкова атака», «евристичні бесіди». Найменш ефективними є такі методи, як «змагання кмітливих та винахідливих», «розповіді вчителів з елементами бесіди» та «розроблення алгоритму дій».

Формулюючи запитання «Як би Ви оцінили свій рівень компетентності щодо проведення бінарних занять із предмета «Я у світі?»», намагалися визначити рівень компетентності вчителів початкових класів та їхню готовність до проведення бінарних занять із предмета «Я у світі» (див. рис. 4). Достатній рівень серед опитаних визначають 50% молодих вчителів, 57,1% вчителів із досвідом роботи від 3 до 10 років, 66,7% вчителів із педагогічним стажем від 10 до 20 років та 57,1% вчителів із досвідом більше 20 років. Лише 7,1% респондентів із досвідом

Таблиця 1

«Яка з нижче запропонованих інтеграцій освітніх галузей, на Вашу думку, є найбільш ефективною, а яка – найменш ефективною під час проведення бінарного заняття з предмета «Я у світі» в початковій школі?» (кількісні показники)

Педагогічний стаж	Є ефективною	Є скоріше ефективною	Є скоріше не ефективною	Є не ефективною	Важко відповісти
<i>Освітня галузь «Суспільствознавство» та освітня галузь «Технології»</i>					
до 3 років	2	3			1
від 3 до 10 років	1	5			1
від 10 до 20 років	2	1			
більше 20 років	5	3	3	1	2
<i>Освітня галузь «Суспільствознавство» та освітня галузь «Мови і літератури»</i>					
до 3 років	3	2	1		
від 3 до 10 років	3	4			
від 10 до 20 років	1	2			
більше 20 років	7	4	2		1
<i>Освітня галузь «Суспільствознавство» та освітня галузь «Здоров'я і фізична культура»</i>					
до 3 років	1	5			
від 3 до 10 років	4	1	1		1
від 10 до 20 років	3				
більше 20 років	7	4	2		1
<i>Освітня галузь «Суспільствознавство» та освітня галузь «Природознавство»</i>					
до 3 років	4	2			
від 3 до 10 років	6	1			
від 10 до 20 років	2	1			
більше 20 років	6	7	1		
<i>Освітня галузь «Суспільствознавство» та освітня галузь «Мистецтво»</i>					
до 3 років	3	1		1	1
від 3 до 10 років	1	4		1	1
від 10 до 20 років	1	1		1	
більше 20 років	4	5	3		2

Таблиця 2

«Які методи навчання школярів є найбільш ефективними, на Вашу думку, для формування умінь та навичок при проведенні бінарного заняття з предметом «Я у світі?»» (кількісні показники)

	до 3 років	від 3 до 10 років	від 10 до 20 років	більше 20 років
Розповідь учителів з елементами бесіди		1		1
Евристичні бесіди	2	3	1	3
Обговорення в класі	1	1		4
Самостійна робота учнів/учениць	1	2	1	3
Мозкові атаки	1	4	3	5
Рольові ігри	2	1	1	7
Робота в парах, групах	6	6	3	10
Проекти	4	6	3	7
Аудіо-візуальні методи	1	3	1	7
Обговорення життєвих ситуацій	4	2	1	7
Конкурси, вікторини, змагання	3	2		3
Змагання кмітливих та винахідливих	2			
Випуск стінгазет, плакатів, листівок	1	1		4
Розроблення алгоритму дій		1		1
Руханки, динамічні паузи		1		2
Практичні роботи	2	1	1	5

роботи понад 20 років оцінили високий рівень компетентності, що свідчить про низьку готовність учителів початкових класів проводити бінарні заняття з предмета «Я у світі».

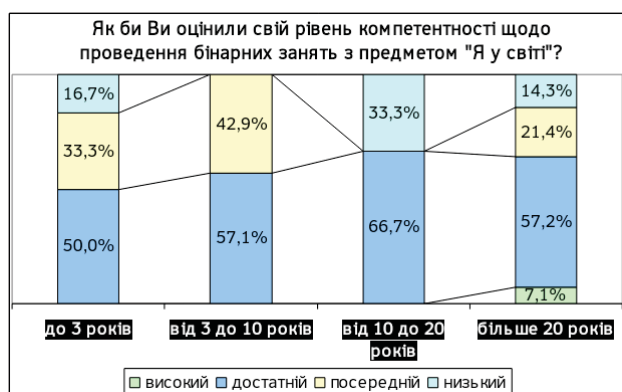

Рис. 4. Рівень компетентності вчителів початкових класів щодо проведення бінарних занять із предмета «Я у світі» (за педагогічним стажем роботи)

На нашу думку, для підвищення ефективності проведення бінарних уроків із предмета «Я у світі» важливою є теоретична та практична підготовка вчителів початкових класів. Особливий акцент треба робити на інформальній освіті (самоосвіті) вчителів, засіданнях методичних об'єднань на курсах підвищення кваліфікації, під час підготовки і проведення уроків такого типу вчителями, які мають відповідний досвід роботи.

Інтегроване заняття, що об'єднує діяльність учителів різних дисциплін, значною мірою активізує вивчення предмета «Я у світі», сприяє

встановленню дієвих міжпредметних зв'язків. Головну перевагу інтеграції в навчанні ми вбачаємо у створенні передумов для формування творчої особистості, яка цілісно сприймає світ і здатна активно діяти у різних сферах суспільного життя.

Успіх організації бінарного інтегрованого уроку з предмета «Я у світі» залежить від того, як засвоєно учнями прийоми спілкування, розвинуто навички роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, мовленнєвий етикет та ін.

Крім цього, бінарні уроки допомагають поставити перед учителями спільні завдання, виробити спільні дії та єдині вимоги, які сприяють згуртуванню педагогічного колективу та розширити кругозір і культуру спілкування учнів.

Висновки. Таким чином, можна виділити ряд суттєвих переваг бінарних інтегрованих уроків із предмета «Я у світі»: нестандартна форма організації та проведення; різноманітні види діяльності на уроці сприяють високій концентрації уваги учнів і формуванню навичок критичного мислення; підвищується продуктивність уроку та рівень унаочнення на уроці; встановлюються міжпредметні зв'язки; створюються партнерські умов спілкування за схемами учень – учень, учень – учитель, учитель – учень, учитель – учитель; здійснюється комплексне формування знань учнів та є можливість творчої самореалізації вчителів та учнів у освітньому процесі.

Перед сучасним учителем початкових класів постає питання пошуку нових форм організації навчання, які спрямовані на підтримку індивідуалізації освітнього процесу та сприяють розвитку особистісних якостей кожного учня.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Задоріна О. Бінарні заняття – підвищення ефективності навчального процесу. Освіта. Технікуми, коледжі. 2006. № 1(14). С. 20–21.
2. Ковальчук В.І. Ефективний урок: технології, структура, аналіз. Київ: Шкільний світ, 2011. 120 с.
3. Ковальчук М., Постовалова Т. Бінарний урок: одна з форм інтерактивних технологій навчання. Освіта. Технікуми. Коледжі. 2009. № 2. С. 19–24.
4. Красик О.Ю. Бінарні заняття. URL: <https://goo.gl/hTKELj> (дата звернення: 23.07.2018).
5. Лисицька О.О. Бінарні уроки як шлях реалізації інтегрованого навчання. Таврійський вісник освіти. 2015. № 2(1). С. 231–236. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2\(1\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2(1)_43) (дата звернення: 23.07.2018).
6. Островерхова Н.М. Методологія аналізу якості уроку як педагогічної системи: монографія. Харків: ТИТУЛ, 2008. 402 с.
7. Рекуненко В.В. Методика проведення бінарних занять. Київ: УМК по підготовці молодших спеціалістів, 1995. 42 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.